

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертация за придобиване на образователно-научната степен „доктор”,
област на висшето образование: 3.2 «Психология»,
научна специалност «Педагогическа и възрастова психология»
на тема:

Синдром на родителското отчуждение – психологически характеристики и особености
Докторант: Виолета Евгениева Дикова
Рецензент: доц. д-р Розина Попова

Дисертационният труд е разработен в катедра „Психология” към ФФ на ЮЗУ „Неофит Рилски”, под научното ръководство на проф. дпсн Людмил Кръстев. Още в увода на представения за рецензиране дисертационен труд докторант Виолета Евгениева Дикова прави обосновка за избора на научния проблем. Причините са изведени от всеобщото мнение, че в реалната действителност разводът или раздялата между родителите представлява своеобразна драма за детето, която променя целия му живот. В съвременната социална действителност, когато детето се оказва в конфликтната ситуация между родителите по време на техния развод често става жертва на синдрома на родителското отчуждение.

Прегледът на цитираните източници дава основание да се констатира, че в теоретичен план може да се проследи развитието на изследваната проблематика, като е направен критичен анализ на най важните и популярни изследвания в тази област. Отказът от контакт на децата с единия родител след развода или раздялата между брачните партньори е трудно изпитание за семействата. Въпреки че теоретиците са изписали много за значенията и последиците на отказа от контакт, емпиричните изследвания по темата са недостатъчно разработени и за съжаление, голяма част от литературата, свързана с деца, отказващи контакт с родителите си не е била вземана достатъчно под внимание при разглеждане сложността на ситуацията. Затова настоящата дисертация разглежда основните въпроси, очертани по-горе с цел разширяване на това, което вече е известно и установяване на нови неизследвани досега факти и явления отнасящи се към конкретната област.

В съдържателно отношение работата е структурирана в три основни глави, които представят теоретичната постановка, дизайна на изследването и интерпретацията на получените по работните хипотези резултати. Получените резултати от проведеното психологично изследване, както и резултатите от извършената статистическа обработка са представени в таблици и са съпроводени от графики, показващи установените различия между отделните групи.

В глава първа докторант Виолета Дикова коректно представя теоретичните и емпиричните постижения в изследваната сфера и уместно отразява своето отношение към предмета на проведеното психологично изследване. Тази част от дисертацията е добре структурирана и в синтезиран вариант проследява същността на изследваните явления. Чрез направения обзор на разглежданите проблеми докторант Виолета Дикова разкрива задълбочени теоретични познания и наличие на формирани умения за изследователска дейност. След всяка цитирана мисъл, тя извежда свои изводи, или прави обобщение и по този начин заявява своето отношение към разглежданата проблематика. Анализът на научната литература показва, че синдрома на родителското отчуждаване е резултат от процес, при който родителят пренася свои собствени възприятия и емоции върху детето си, насочени към разрушаване на неговата връзка с другия родител, докато демонстрираните чувства станат противоречиви на тези, които би трябвало да се очакват

За разкриване съдържанието на дисертационния труд е необходимо анализа да започне чрез структурните елементи на глава втора, където става ясно, че изследователската програма е изградена върху основите на системния подход и използването на възможностите предоставени от използвания факторен и дисперсионен анализ. Основната цел отразява заложените в темата научни проблеми и е логично продължена в основната хипотеза. Задачите са разделени на организационни и изследователски, като последните са логично продължени като предположения в работни хипотези.

В този план използваният методически инструментариум удовлетворява изискванията на поставената цел и заложените хипотези. Чрез доказателство на изградените предположения в работните хипотези, докторант Виолета Дикова разкрива значимостта на теоретичната и практико-приложната стойност на разглеждания труд. Резултатите от различните изследвания и проведения статистически анализ потвърждават издигнатите хипотези.

Разводът на родителите води до различни комплексни промени и влияния върху развитието на детето. Обичайно това да си отгледан в разведено семейство е състояние, свързано с физически и емоционални рискове и такива, свързани с изграждането на отношения както за възрастните, така и за децата. На базата на резултатите от проведените изследвания се потвърждава основната хипотеза, която гласи, че особеностите на синдрома на отчуждаващото се поведение при родителите и отказът от контакт след развода се проявяват в контекста на упражняването на съвместни родителски права, манипулиращото поведение на родителя, подражаващо поведение на

детето спрямо това на единия родител, качеството на отношенията „родител-дете“ и наличие на значими индивидуални различия.

Резултатите от проведеното изследване доказват наличието на шест фактора, където по:

– I фактор („родителски конфликти“) преобладават във висока степен изследваните лица, които докладват за наличие на конфликти между родителите след развода им;

– II фактор („комуникация и сътрудничество“) преобладават в ниска и средна степен изследваните лица, които докладват за наличие на комуникация и сътрудничество между родителите след развода им;

– III фактор „бащина топлина в отношенията“ преобладават в средна и ниска степен изследваните лица, които докладват за наличие на силна емоционална връзка между бащата и детето и демонстрирана топлина в отношенията им;

– IV фактор „майчина топлина в отношенията“ преобладават във висока и средна степен изследваните лица, които докладват за наличие на силна емоционална връзка между майката и детето и демонстрирана топлина в отношенията им;

– V фактор „контролираща и изискваща майка“ преобладават във висока и средна степен изследваните лица, които докладват за наличие на контрол и поставяне на изисквания от страна на майката към детето.

Получените данни от сравнението на средните стойности между променливите спрямо упражняването на съвместни родителски права, установяват значими индивидуални различия, където:

– Резултатите от t-критерия за сравнение на средните стойности между момичета и момчетата спрямо упражняването на съвместни родителски права на родителите към момента на развода доказват наличие на значими различия по II и IV фактор.

– Резултатите от дисперсионния анализ за сравнение на средните стойности при лица (деца от различни възрастови групи към момента на развода) спрямо упражняването на съвместни родителски права доказват наличие на значими различия по I фактор.

– Резултатите от дисперсионния анализ за сравнение на средните стойности при лица (деца на родители от различни възрастови групи към момента на развода) спрямо упражняването на съвместни родителски права доказват наличие на значими различия по I и II фактор.

– Резултатите от дисперсионния анализ за сравнение на средните стойности при лица (деца с различен брой братя и сестри към момента на развода) спрямо упражняването на съвместни родителски права доказват наличие на значими различия по III и IV фактор.

– Резултатите от дисперсионния анализ за сравнение на средните стойности при лица (деца на родители с различен социално-икономически статус към момента на развода) спрямо упражняването на съвместни родителски права доказват наличие на значими различия по I фактор.

– Резултатите от дисперсионния анализ за сравнение на средните стойности при лица (деца на родители с различна степен на образование към момента на развода) спрямо упражняването на съвместни родителски права доказват наличие на значими различия по V и VI фактор.

– Резултатите от дисперсионния анализ за сравнение на средните стойности при лица (деца от различно населено място към момента на развода) спрямо упражняването на съвместни родителски права доказват значими индивидуални различия по VI фактор.

Приносните моменти в дисертационния труд на Виолета Дикова могат да се обобщят в следните насоки: 1. Адаптирани са въпросниците измерващи съвместното упражняване на родителски права на Schum & Stolberg, (2007); въпросник измерващ манипулиращото поведение на Baker & Chambers (2011); въпросник за коалиране с единия родител на Johnston, Walters, Oleson (2005); въпросник изследващ качеството на отношенията „родител-дете“ на Pierce, Sarason, & Sarason (1991).

2. Получени са доказателства, че особеностите на синдрома на отчуждаващото се поведение при родителите и отказът от контакт след развода се проявяват в контекста на упражняването на съвместни родителски права, отчуждаващо се поведение на родителя, подражаващо поведение на детето спрямо това на единия родител, качеството на отношенията „родител-дете“.

3. Установени са значими индивидуални различия при сравнение на средните стойности между момичета и момчетата; при деца от различни възрастови групи към момента на развода; деца на родители от различни възрастови групи към момента на развода); при деца с различен брой братя и сестри към момента на развода); при деца на родители с различен социално-икономически статус към момента на развода); при деца на родители с различна степен на образование към момента на развода), и при деца от различно населено място към момента на развода), с адаптираните методики за изследване на съвместното упражняване на родителски права, манипулиращото

поведение, подражаващото поведение и качеството на отношенията „родител-дете“, в контекста на особеностите на синдрома на отчуждаващото се поведение при родителите и отказът на детето от контакт след развода на родителите.

В заключение, предвид съдържащите се в дисертацията научно-приложни приноси и демонстрираните изследователски умения от докторант Виолета Дикова, предлагам да бъде допусната до външна защита пред научно жури за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.2 „Психология“, научна специалност „Педагогическа и възрастова психология“.

Дата: 09.06.2017г.
Благоевград

Рецензент:.....
/доц. д-р Розина Попова/